

Σεραφεΐμ Πισσιδέιος

Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου και
Φωτιστής των Καραμανλήδων

Ενας από τους πλέον αξιόλογους λόγιους που έδρασαν στην Κύπρο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας (1571-1878) είναι ο Μικρασιάτης Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου και μετέπειτα Μητροπολίτης Αγκύρας Σεραφεΐμ Πισσιδέιος. Από τη μελέτη του έργου του διαπιστώνουμε ότι ήταν αρκούτσας μορφωμένος για την εποχή και διακρινόταν για την άριστη θεολογική και φιλολογική του κατάρτιση, την πολύ καλή γνώση της εκκλησιαστικής υμνογραφίας και το θρησκευτικό του ζήλο. Η ένταξή του δε στην Αδελφότητα της Μονής Κύκκου, στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, συνέτεινε στην ενίσχυση της πνευματικής της δράσης, που απέδωσε σημαντικούς καρπούς τόσο για τους κατοίκους του νησιού, όσο και για τους Ορθόδοξους άλλων περιοχών, κυρίως τους Τουρκόφωνους πληθυσμούς της Μικράς Ασίας.

Ο Σεραφεΐμ γεννήθηκε γύρω στο 1720 στην Αττάλεια και υπήρξε μαθητής του σπουδαίου δασκάλου του Γένους Ιερόθεου Δενδρινού του Ιθακίσιου, που δίδασκε τότε σε Σχολή στη Σμύρνη. Δεν έχουν διασωθεί πληροφορίες για τον λόγο που επέλεξε να εγκαταβιώσει στη Μονή Κύκκου και να υπηρετήσει στις τάξεις των μοναχών της. Είναι όμως πολύ πιθανόν να σχετίζονται με τη σύνδεσή του με κάποιο από τα τέσσερα Μετόχια, που η Μονή διατηρούσε στη Μικρά Ασία: Αυτά της Σμύρνης, της Προύσας, της Αμάσειας και της ιδιαίτερής του πατρίδας Αττάλειας. Άλλωστε, οι Μικρασιάτες Ορθόδοξοι συνήθιζαν να επισκέπτονται την Κύπρο καθοδόν προς τους Αγίους Τόπους, για να προσκυνήσουν τη θαυματουργική Εικόνα της Παναγίας της Κυκκώτισσας, μία των τριών που κατά παράδοση ζωγράφισε ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Θεωρούσαν δε ότι με το προσκύνημά τους στη Μονή «το χαϊζάτο τους γινόταν τέλειον», ενδεικτικό της πανορθόδοξης ακτινοβολίας της.

Την περίοδο αυτή η Μονή Κύκκου αποτελούσε σημαντικό κέντρο ελληνικών γραμμάτων, λόγω της πνευματικής δραστηριότητας αρκετών μελών της Αδελφότητάς της, όπως των λόγιων μουσικών Παρθενίου, Σιλβέστρου, Σωφρονίου και Χρυσάνθου Πρωτοψάλτη, και της σχέσης της με τον μετέπειτα Γέροντά του Σεραφεΐμ, διδάσκαλο της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας (1742-1761) και αργότερα Πατριάρχη Ιεροσολύμων (1766-1770) Εφραίμ τον Αθηναίο, ο οποίος εξέδωσε και την ιστορία της Μονής Κύκκου (Βενετία, 1751). Επίσης στη Μονή λειτουργούσε Ελληνική Σχολή για τη μόρφωση των δοκίμων της, πολλοί

ΤΖΟΥΜΛΕ ΣΕΝΕΝΗΝ
ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΡΙΝΕ

ΤΖΕΒΑΠ ΒΕ ΝΑΣΑΑΤΛΑΡ.

Τυπική εικόνα, Εύμνησε Γεωργίου Τυπική εικόνα, Αϊθιάλα

ΣΕΡΑΦΕΪΜ ΓΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣΤΑΝ

*Σήμερ Γλακ έβελ Πατριάρχης βοσλινέ, με βίρα ελίμαρ
κίμωνίλ χάρη μασραφίλιαρ, Χερσιμλαβίλ Κι-
φαστλαγί, βί Χαλακλαλασά ιτζίλ. Γμετ περ,*

ΣΟΥΛΑΝ ΒΑΛΙΟΥΑΛΑΧ ΠΑΝΑΓΙ'Α ΕΥΚΚΟΝΟΥΝ

*Κίμωνε σασί ελίλ, αζιμ βί Παντάρχ Μασραφίμ μετ Γεραφίλιαρ
Σουλαρά γαλίε ατζιρά πια ελίμαρ, βί Πατριάρχ εβελίλ
Γίμα εμίε Σαχλίελαρ, βί χάρη μασραφίλιαρ.*

ΒΕΝΕΤΙΚΕ ΠΑΣΜΑΤΙ' ΒΕΡΙΑΤ', ΑΐΤΙΑΝΑΡΜ'Ν ΙΖΝΙΤΙΑΕΝ.
*βί Πουλί Γίαν Τυπική εικόνα, βίρα Τυπική γίμαρ
Νιζαρίε αζιρί.*

ΒΟΥΡΜΑ ΑΝΤΟΝΙΟΣ ΠΑΣΜΑΤΖΗΤΑ'Ν. 1756. ρ. 4. ρ. 1.
CON LICENZA DE SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

Καραμανλήδικο Κυριακοδρόμιο,
έργο του Σεραφεΐμ (1756).

από τους οποίους εργάστηκαν, σε μεταγενέστερο χρόνο, ως ιεροδιδάσκαλοι στα χωριά και τις πόλεις του νησιού, συμβάλλοντας στη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων και στη διαφύλαξη των εθνικών και εκκλησιαστικών παραδόσεων. Υπήρχε ακόμη αξιόλογη βιβλιοθήκη, καθώς και κέντρο αντιγραφής χειρογράφων, κυρίως μουσικού περιεχομένου.

Στο φιλοπρόοδο αυτό περιβάλλον ο Σεραφεΐμ εργάστηκε αρχικά για την καλλιέργεια και ανάπτυξη της εκκλησιαστικής μουσικής και υμνογραφίας, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από δύο μακροσκελείς ύμνους, που έγραψε για την Παναγία την Κυκκώπισσα. Στη συνέχεια δε συνέβαλε στην ανάδειξη της Μονής σε παράγοντα εκδοτικής δραστηριότητας με την εκτύπωση βιβλίων θρησκευτικού περιεχομένου για την πνευματική στήριξη των χριστιανών κατοίκων του νησιού. Το κύριο έργο του όμως ήταν η μετάφραση, επιμέλεια και έκδοση πολλών βιβλίων στα καραμανλίδικα, δηλαδή στην τουρκική γλώσσα αλλά με ελληνικούς χαρακτήρες χάριν των τουρκόφωνων Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Όπως χαρακτηριστικά σημείωνε, η Μονή Κύκκου χρηματοδοτούσε τις εκδόσεις αυτές «διά μόνην και μοναχὴν αγάπην, όπου κατὰ ζῆλον ευσεβείας έχει εις ὅλον το γένος των Ορθοδόξων, χωρὶς τινα σκοπὸν κέρδους, ἢ απολαύσεως τινός κοσμικῆς και αισχροκερδούς ματαιότητος». Για το λόγο αυτό εγκαταστάθηκε στη Βενετία (1753-1756) και ακολούθως στη Λειψία (1756-1758), όπου κάτω από δύσκολες συνθήκες και με μεγάλες τεχνικές δυσκολίες επιμελήθηκε την έκδοση έντεκα συνολικά βιβλίων, ἑξὶ ἀπὸ τα οποία ἦταν καραμανλίδικα. Σε αυτά αναφέρεται ἤδη ἀπὸ το 1753 ὡς Ἱερομόναχος και ἀκολούθως ἀπὸ το 1756 ὡς Ἀρχιμανδρίτης και Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου, δεν γνωρίζουμε ὁμως πού και πότε χείροτονήθηκε.

Το 1773 το Οικουμενικό Πατριαρχείο επιβραβεύοντας το πνευματικό του έργο τον εξέλεξε Μητροπολίτη Αγκύρας, διακόνημα ἀπὸ το οποίο παραιτήθηκε το 1779, λόγω ενός ατυχούς γεγονότος και για να συνεχίσει τη συγγραφική και εκδοτική του δραστηριότητα. Ανάμεσα στα βιβλία που εξέδωσε την περίοδο αυτή περιλαμβάνεται η δεύτερη έκδοση της ιστορίας της Μονής Κύκκου και η «Τυπική Διάταξη» της Μονής Μαχαίρα (Βενετία 1782), έργα ιδιαίτερα σημαντικά για την κυπριακή γραμματεία, αφού διασώζουν πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορία του νησιού και των δύο κυριότερων μοναστηριών του.

Εκτός ἀπὸ τα βιβλία αυτά μέχρι τον θάνατό του, που συνέβη γύρω στο 1790, εξέδωσε ἄλλα έντεκα βιβλία, εννέα ἀπὸ τα οποία ἦταν καραμανλίδικα. Δικαίως λοιπὸν ἀποκλήθηκε ἀπὸ συγγραφέα των αρχών του 19^{ου} αἰῶνα ὡς «ἥλιος που φώτισε την Ανατολή, η οποία βρισκόταν σε ἕνα πέλαγος τύφλωσης», αφού με την εκδοτική και την κηρυκτική του δράση στις περιοχές, όπου ζούσαν τουρκόφωνοι, συνέτεινε στη νωρημία τους με τα μνῦματα του Ευαγγελίου και τη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας. Ὅπως δε ἔγραφε μερικά χρόνια ἀργότερα ο Δ. Δανιήλογλου, «ο Σεραφεΐμ ἦτο παλλάδιον των Ανατολιτών, σωρηδὸν τρεχόντων παρ' αὐτὰ και ακρωμένων πάσαν ψυχοσωτήριον νουθεσίαν, ης κύριος σκοπὸς ἦτο η ἐμφύχσις και καρτερία και ο προς τα γράμματα ἔρως». Το εκδοτικό του έργο υπήρξε επίσης η αἰτία, ὡστε να παρακινήθουν και πολλοὶ ἄλλοι λόγιοι για να μεταφράσουν και να εκδώσουν στα καραμανλίδικα βιβλία διδασκτικά και ωφέλιμα, που βοήθησαν τους τουρκόφωνους Μικρασιάτες να διατηρήσουν τη χριστιανική πίστη και την εθνική τους συνείδηση.

Ἐμβῆμα του Σεραφεΐμ ἀπὸ βιβλίο που εξέδωσε το 1782, ὅπου αναφέρεται ὡς πρῶτον Αγκύρας.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΑΛΠΙΓΞ.
ΕΚΔΟΣΗΙΣΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΣΟΥΒΡΑΤΟΥ
ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ,
ΚΤΡΙΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ.
Καθημέρις Ἐρατιεύοντι ἐν αὐτῷ Νέστο Πάτριε Ἐλλαδικῆ.
Τὸ πρῶτον Τύπος ἐκδόθη ἐν τῇ Βενετίᾳ, καὶ παρὰ τὸν Ἰωάννη Λατῖν
ἐν τῇ ἐπιπέδῳ γερμανίᾳ.
Ἄλλοι δὲ ἐν ἑστέρω Τύποις ἔβηθη ἐπὶ κομποῦ τῷ γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῷ Σαλόνι,
καὶ ἑστέρω πάλι ἐν τῷ γερμανίᾳ ἑστέρω, ἐν αὐτῷ τῷ ἴδιῳ
ἑστέρω τῷ
ΚΥΚΚΟΥ.
Ἐστέρω δὲ ἐν τῷ ἑστέρω τῷ
ΚΤΡΙΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ
ΤΟΥ ΠΙΣΙΔΕΙΟΥ.
Ἔν καὶ ἐν αὐτῷ ἑστέρω ἑστέρω.

Παρὰ τὸν Ἰωάννη Λατῖν ἑστέρω ἑστέρω 1758
ἑστέρω ἑστέρω.

Ἐξώφυλλο του βιβλίου «Ευαγγελική Σάλπιγξ», που ο Σεραφεΐμ εξέδωσε το 1758 στη Λειψία με δαπάνες της Μονής Κύκκου.